

УДК 664.14.011:338.439.5(447)
JEL classification: D22, L25, L26

Коляденко І.І.

магістр, ФММ, КПП ім. Ігоря Сікорського

Кавтиш О.П.

*канд. економ. наук, доц. кафедри економіки та підприємництва,
КПП ім. Ігоря Сікорського*

АНАЛІЗ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА ПІДПРИЄМСТВАХ КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Статтю присвячено критичному аналізу кризових явищ у діяльності підприємств кондитерської галузі. Аналіз базується на результатах огляду стану і виявленні тенденції розвитку підприємств кондитерської галузі, характеристиці основних гравців ринку, номенклатури продукції, динаміки виробництва кондитерських виробів у 2004-2016 рр. Результати аналізу констатують наявність кризових явищ, що носять переважно соціально-економічний та політичний характер. Виявлено та охарактеризовано основні причини їх настання, серед яких основними зовнішніми є зменшення внутрішнього попиту на продукцію, втрата зовнішніх ринків, воєнний конфлікт, девальвація гривні. Серед внутрішніх виділено такі чинники як зміна умов постачань, зниження ефективності використання ресурсів та виробничих потужностей, брак фінансів та неефективна фінансова стратегія, відсутність механізмів передбачення кризових явищ тощо. Підтверджено подальше поглиблення розгортання кризи та необхідність постійного моніторингу стану підприємств, діагностування кризових явищ в процесі господарської діяльності з метою передбачення та мінімізації їх негативних. Рекомендовано удосконалення системи та стратегій антикризового управління на підприємствах кондитерської галузі як ефективних засобів адаптації до мінливих умов ринку, усунення наявних ризиків і зменшення імовірності поглиблення кризи.

Ключові слова: криза; антикризове управління; підприємство; кондитерська галузь

Постановка проблеми. Кондитерська галузь є найперспективнішою на ринку харчової промисловості України, однак, не зважаючи на інноваційний, асортиментний, інвестиційний та експортний потенціал протягом останніх чотирьох років для її розвитку характерна спадна тенденція та вхід у кризові процеси. Таким чином, особливого значення набуває аналіз основних проблемних аспектів в діяльності суб'єктів господарювання, які є наслідком кризових явищ в даній сфері, що підтверджує актуальність досліджуваної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку вітчизняної кондитерської галузі, особливості прояву кризових явищ та

застосування антикризового управління є предметом аналізу наукових праць таких вчених, як: А.О. Заїнчковський, І.В. Тюха, Д.О. Кроніковський, Н.В.Кравчук, К.А. Демяненко, О.В. Шестак та ін. Дослідженню сутності криз, антикризового управління присвячені роботи таких вченив-економістів, як: М. Кондратьєв, М. Туган – Барановський, Кейнс Джон М., В.О. Василенко, В.Н. Крутько, В.Г. Сибіряков, О.Д. Чернявський та ін.

Метою статті є критичний аналіз кризових явищ, які мають місце у діяльності підприємств кондитерської галузі.

Виклад основного матеріалу. Як свідчать аналітичні та статистичні дані, кондитерська галузь в Україні є найбільшим сегментом харчової промисловості, при цьому 95% пропозиції кондитерської продукції формують вітчизняні виробники [1].

Головними гравцями на ринку вітчизняної кондитерської промисловості є Кондитерська корпорація «Roshen», ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч», ПРАТ «АВК», ПАТ «Виробниче об'єднання «КОНТІ», ПАТ «Монделіс Україна», ПАТ «Полтавакондитер», ПРАТ «КФ «Лагода», ПРАТ «Одесакондитер» та ін. [1].

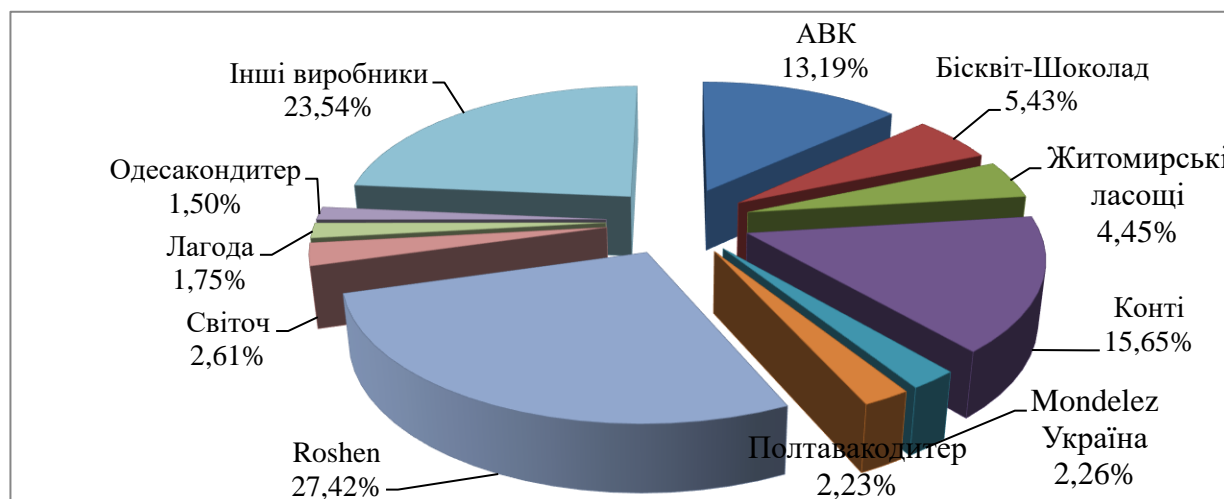

Рис. 1. Розподіл часток між учасниками кондитерського ринку України у 2016 році, %

Результати опитування переваг споживачів на внутрішньому ринку дещо відрізняються від уявлення про ринкову частку, але в цілому тенденція зберігається – найбільш популярними є продукти ТМ «Roshen» – 37%, «Конті» – 21%, «АВК» – 14%, «Світоч» («Nestle») – 12%. При цьому, український споживач вибирає кондитерські вироби за трьома ознаками: смакові якості – 31%, репутація виробника – 30%, ціна – 26%. Найбільшу лояльність споживачі проявляють до торгових марок «Рошен» і «Корона» («Монделіс Україна»). Слід зазначити, що переважну більшість споживачів спонукає до покупки реклама у ЗМІ – 57% опитаних [2].

Різноманіття номенклатурного ряду продукції становить понад 1000 найменувань, тому сегментацію ринку умовно відображають наступним чином: борошняні кондитерські вироби, до яких відносять печиво, вафлі, галети, крекери, кекси, пряники та рулети; шоколадні какаоісні вироби;

цукристі вироби, що не містять какао (східні ласощі, мармелад, карамелі, драже, зефір, желе, цукерки без вмісту какао).

Динаміка виробництва кондитерських виробів в Україні представлена на рис. 2 [3].

Аналізуючи дані Держкомстату за вказаний період можна зробити висновок, що до 2008 року вітчизняна кондитерська галузь переживала стрімкий розвиток.

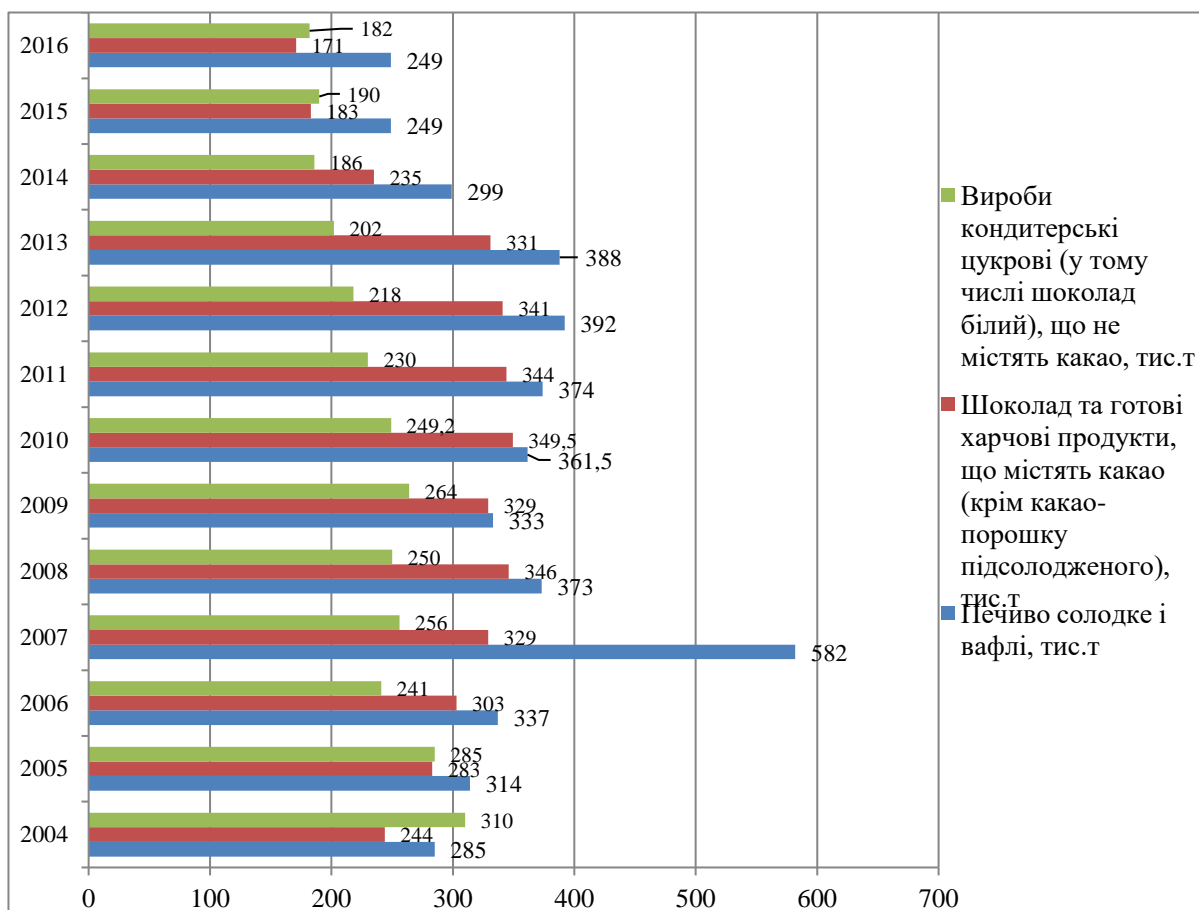

Рис. 2. Динаміка виробництва кондитерських виробів в Україні за 2004-2016 роки, тис.т.

У 2009 році у зв'язку із світовою кризою показники зменшились на 4,5%, тоді як уже в 2010 р. обсяги виробництва знову зросли на 3,7% порівняно з кризовим попереднім роком і зберегли свій зростаючий тренд до 2013 р. Тобто незважаючи на те, що кондитерські вироби не є продуктами першої необхідності, даний сектор ринку, зважаючи на свою перспективність та інноваційність, одним із перших подолав стагнацію серед галузей національної економіки.

Однак варто відмітити, що після 2009 року розпочався стабільний тренд до зменшення виробництва цукрових кондитерських виробів, що свідчить про наявність кризових процесів в даному сегменті, зумовлених надмірним тиском зовнішніх гравців, зокрема з митною політикою держав Митного Союзу. Також вирішальну роль мало прийняття Закону «Про внесення змін до Митного тарифу України» відповідно до якого була

підвищена ставка ввізного мита на ряд товарних позицій, які є сировиною для даної галузі, а також на кондитерське обладнання. Все це сприяло різкому зростанню цін на продукцію ринку [4].

Починаючи з 2014 року і до тепер вітчизняні виробники кондитерських продуктів дедалі більше переживають вплив кризових явищ на їх діяльність, які мають в основному зовнішній характер і пов'язані з соціально-економічними та політичними факторами.

За підсумками 2015 року відзначалося також значне скорочення виробництва шоколадних і борошняних виробів – на 21% і 18% відповідно. Найбільш істотне падіння в сегменті тортів – на 30%. У 2016 р. виробництво шоколадних виробів знизилося на 9,1%, кондитерських виробів з цукру – на 4,1%, печива і вафель – на 3,7% [3].

Одним із суттєвих чинників поглиблення кризових процесів на підприємствах галузі, на нашу думку, став також і воєнний конфлікт в зоні АТО, де вироблялося близько 18% усього обсягу вітчизняної кондитерської продукції. У лютому 2014 р. корпорація «Roshen» зупинила свою фабрику в м. Маріуполі, а у квітні 2015 р. відбулось її остаточна ліквідація та переміщення виробничих потужностей у Вінницьку область. Найбільше від кризи та війни постраждала компанія «АВК», яка протягом 2014-2015 рр. зупинила 2 фабрики в Луганську та Донецьку. Як наслідок, за підсумками 2015 р. компанія «АВК» не потрапила в ТОП-20 провідних гравців українського ринку борошняних кондитерських виробів [5].

Ще одним чинником настання кризових процесів в галузі є імпортні обмеження, заборона транзиту української кондитерської продукції територією Росії та втрата частини зовнішніх ринків. Після заборони імпорту кондитерської продукції Російською Федерацією в 2014 році показник експорту впав на 67%. Проблеми подібного характеру спричинила також Білорусь, що встановила обмеження на доступ українських товарів на ринок країни, що коштувало українській стороні 40 млн. грн. збитків [6].

Негативним фактором слід назвати і девальвацію гривні та падіння купівельної спроможності населення. Так, за даними Держкомстату, в 2015 р. реальна заробітна плата в Україні скоротилася на 9,9 % порівняно з попереднім роком. Наразі у вересні 2017 року порівняно із серпнем поточного року вона збільшилася на 1,3%, а відносно вересня 2016 року – на 17,3%. Однак індекс інфляції у січні – серпні 2017 р. становив 108,1% (у відповідному періоді попереднього року – 104,5%), при цьому продукти харчування подорожчали на 11,5%. [3]. На цьому фоні відбувся черговий ріст цін на кондитерські вироби через подорожчання вартості сировини, електроенергії та транспортування. При цьому, враховуючи всю ситуацію, кондитерські фабрики збільшили обсяги виробництва продукції середньої і низької цінових категорій. Для порівняння, якщо до кризи 2010 року преміум сегмент товарів складав 21-25% прибутку, то наразі компанії намагаються виробляти недорогу продукцію з використанням зефіру, мармеладу, вафельних цукерок, желе та ірису, що суттєво знижують їх собівартість [1].

Серед внутрішніх факторів настання кризових явищ можна виділити такі як зміна умов постачань, зниження ефективності використання ресурсів та виробничих потужностей, брак фінансів та неефективна фінансова стратегія, відсутність механізмів передбачення кризових явищ тощо.

Для аналізу впливу кризових факторів на результати діяльності найбільших підприємств галузі проаналізуємо динаміку чистого прибутку за 2010-2016 рр. та відобразимо в табл.1 [7].

Таблиця 1

Динаміка показників чистого прибутку найбільших підприємств кондитерської галузі за 2010-2016 рр.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	2742	4778	3792	3925	34816	11021	3919
<i>Приріст, %</i>	-	74,25	-20,64	3,51	787,03	-68,35	-64,44
ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»	28579	51650	41252	28076	22	271407	234599
<i>Приріст, %</i>	-	80,73	-20,13	-31,94	-99,92	1233568,18	-13,56
ПрАТ «ВО «КОНТІ»	116916	58362	268343	580345	711684	64514	-431141
<i>Приріст, %</i>	-	-50,08	359,79	116,27	22,63	-90,94	-768,29
ПАТ «Полатавакондитер»	5097	11932	7720	2506	27876	45042	39705
<i>Приріст, %</i>	-	134,10	-35,30	-67,54	1012,37	61,58	-11,85
ПАТ «Кондитерська фабрика «АВК» м.Дніпро»	-3534	-1313	5502	1704	-4410	-578	202
<i>Приріст, %</i>	-	-62,85	-519,04	-69,03	-358,80	-86,89	-134,95
ПАТ «Харківська бісквітна фабрика»	46783	65727	54963	40802	144670	176479	131817
<i>Приріст, %</i>	-	40,49	-16,38	-25,76	254,57	21,99	-25,31

Отже, як видно з таблиці для більшості підприємств характерне погіршення результатів своєї діяльності. Найбільше ця тенденція спостерігається після 2015 року. Хоча такі підприємства як ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен», ПАТ «Полатавакондитер», ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» змогли значно збільшити свої прибутки в період 2013-2014 рр.

Виходячи із вищезазначеного, можна констатувати наявність кризових явищ у діяльності підприємств кондитерської галузі України. Зазначені тенденції в перспективі можуть призвести до поглиблення кризових процесів і як наслідок зменшення результативності діяльності або ж збільшення кількості банкрутств. Більшість підприємств перебувають в передкризовому стані, декілька – в стані легкої кризи. Для нейтралізації впливу кризи на суб'єктів господарювання кондитерського сектору рекомендується проведення регулярного аналізу стану підприємств та здійснення діагностування і моніторингу кризових явищ. Усунення та попередження кризи на підприємствах доцільно здійснювати шляхом удосконалення системи та відповідних стратегії антикризового управління.

Тобто система антикризового управління має розглядатись як основна підсистема управління підприємствами, а стратегія антикризового

управління як базис загальнокорпоративної стратегії, що сприятиме формуванню каркасу управлінських рішень, орієнтованих на передбачення кризових процесів та розробку заходів для максимального нівелювання їх наслідків. Серед основних напрямів, які повинні набути відображення у стратегіях антикризового управління, доцільно зазначити: зниження величини витрат, оптимізацію грошових потоків, організаційної структури управління, перегляд інвестиційних проєктів, використання аутсорсингу, горизонтальної та вертикальної інтеграції, підвищення продуктивності, збільшення поточних доходів та ін.

Висновки. Починаючи з 2014 року кондитерська галузь переживає кризовий стан. Кризові явища мають переважно політичний та соціально-економічний характер. Серед основних зовнішніх причин кризових явищ на даному ринку можна виділити зменшення внутрішнього попиту на продукцію, втрату зовнішніх ринків, воєнний конфлікт, девальвацію гривні. Внутрішніми чинниками є зміна умов постачань, зниження ефективності використання ресурсів та виробничих потужностей, брак фінансів та неефективна фінансова стратегія, відсутність механізмів передбачення кризових явищ тощо.

Враховуючи вище зазначене, підприємствам кондитерської галузі доцільно сконцентруватись на удосконаленні системи антикризового управління, що має бути спрямована на попередження та послаблення кризових явищ і дозволить з мінімальними втратами адаптуватись до мінливих умов ринку на стратегічній основі. Практичне значення проведеного дослідження полягає у можливості використання даних аналізу на етапах діагностування факторного впливу та вибору інструментів антикризової стратегії з урахуванням специфіки підприємств кондитерської галузі та чинників розгортання кризи в ній.

Список використаних джерел

1. Демяненко К.А. Тенденції розвитку кондитерського ринку України в сучасних умовах [Електронний ресурс] / К.А. Демяненко // Молодий вчений. – 2016. – № 9 – С. 45–50. – Режим доступу : <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2016/9/53.pdf>
2. Заїнчковський, А. О. Стан і перспективи розвитку підприємств харчової переробної промисловості України [Електронний ресурс] / А. О. Заїнчковський, М. П. Сичевський // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – № 2(42). – С. 22-26. – Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/2735>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
4. Офіційний Інтернет-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrexport.gov.ua/>
5. Сайт «Кондитер України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrkonditer.kiev.ua/>
6. Єрмак С. О. Інноваційні аспекти розвитку ринку кондитерських виробів України [Електронний ресурс] / С. О. Єрмак, В. В. Плотницька // Бізнес Інформ. – 2016. – № 11. – С. 398-403. – Режим доступу: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2016-11_0-pages-398_403.pdf

7. Офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://smida.gov.ua/>

Коляденко І.І.

студентка ФММ, КПП ім. І. Сикорського

Кавтиш О.П.

канд. економіч. наук, доц. кафедри економіки і підприємництва, КПП ім. І. Сикорського

АНАЛИЗ КРИЗИСНЫХ ЯВЛЕНИЙ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ КОНДИТЕРСКОЙ ОТРАСЛИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Статья посвящена критическому анализу кризисных явлений в деятельности предприятий кондитерской отрасли. Анализ базируется результатах осмотра состояния и выявления тенденции развития предприятий кондитерской отрасли, характеристике основных игроков рынка, номенклатуры динамики производства кондитерских изделий в 2004-2016 гг. Результаты анализа констатируют наличие кризисных явлений, носящих преимущественно социально-экономический и политический характер. Выявлены и охарактеризованы основные причины их наступления, среди которых основными внешними является уменьшение внутреннего спроса на продукцию, потеря внешних рынков, военный конфликт, девальвация гривны. Среди внутренних выделены следующие факторы как изменение условий поставок, снижение эффективности использования ресурсов и производственных мощностей, нехватка финансов и неэффективная финансовая стратегия, отсутствие механизмов предсказания кризисных явлений и тому подобное. Подтверждено дальнейшее углубление разворачивания кризиса и необходимость постоянного мониторинга состояния предприятий, диагностирования кризисных явлений в процессе хозяйственной деятельности с целью предсказания и минимизации их негативных. Рекомендовано совершенствования системы и стратегии антикризисного управления на предприятиях кондитерской отрасли как эффективных средств адаптации к меняющимся условиям

Ключевые слова: кризис; антикризисное управление; предприятие; кондитерская отрасль.

Koliadenko I.I.

FMM student, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute Institute

Kavtysh O.P.

*PhD of Economic sciences FMM , Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute
Institute*

ANALYSIS OF CRISIS PHENOMENA IN THE CONFECTIONERY INDUSTRY IN MODERN CONDITIONS

The article is devoted to the critical analysis of crisis phenomena in the activity of enterprises of the confectionery industry. The analysis is based on the results of the state survey and the identification of trends in the enterprises of the confectionery industry, the characteristics of the main players of the market, the nomenclature of products, the dynamics of production of confectionery products in 2004-2016. The results of the analysis indicate the existence of crisis phenomena, which are mainly socio-economic and political. The main causes of their occurrence were identified and characterized, among which the main external is the reduction of domestic demand for products, the loss of foreign markets, military conflict, devaluation of the hryvnia. Among the internal factors are factors such as changing supply conditions, reducing the efficiency of resource use and production capacity, lack of finance and ineffective financial strategy, lack of mechanisms for predicting crisis phenomena, etc. The further deepening of crisis deployment and the necessity of continuous monitoring of the state of enterprises, diagnostics of crisis phenomena in the process of economic activity with the purpose of prediction and minimization of their negative ones have been confirmed. It is recommended to improve the system and strategies of crisis management in the confectionery industry as effective means of adapting to changing market conditions, eliminating existing risks and reducing the probability of deepening the crisis.

Key words: crisis; crisis management; enterprise; confectionery industry.

Коляденко І.І.

irakolyadenko@gmail.com

Кавтиш О.П.

okavtysh@yandex.ua